ISSN: 2181-3906 2026

International scientific journal
«MODERN SCIENCE AND RESEARCH»
VOLUME 5 / ISSUE 10 / UIF:8.2 / MODERNSCIENCE.UZ

ÖZBEKISTONDA AHOLI BANDLIGI DARAJASINING DINAMIKASI VA HUDUDIY TAFOVUTLARI: STATISTIK TAHLIL

Xudoyşukurova Ra'no Husniddin qizi
TDIU 2-kurs talabasi.
E-mail: *xudoyshukurovarano061@gmail.com*
Razikova Gulmira şarifovna
Ilmiy rahbar: TDIU katta öqituvchisi.
gulmirarazikova1975@mail.ru
https://doi.org/10.5281/zenodo.23842140

Annotatsiya. *Maqolada Özbekiston Respublikasida aholi bandligi darajasining 2010–2025-yillardagi dinamikasi va ayrim hududlar örtasidagi tafovutlar rasmiy statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilinadi. Tahlilda mutlaq özgariş, ösiş sur'ati va hududiy taqqoslaş usullaridan foydalanildi. Milliy statistika qömitasining SIAT tizimidagi ma'lumotlarga köra, bandlik darajasi 2010-yildagi 66,9 foizdan 2025-yilda 70,5 foizga yetgan. Dinamikada 2018 va 2020-yillarda pasayiş, keyingi davrda tiklaniş kuzatilgan. 2025-yil körsatkiçi rasmiy manbada dastlabki ma'lumot sifatida belgilangan.*

Kalit sözlar: *aholi bandligi, bandlik darajasi, mehnat bozori, iqtisodiy faol aholi, hududiy tafovut, statistik tahlil.*

Аннотация. *В статье на основе официальных статистических данных анализируется динамика уровня занятости населения Узбекистана в 2010–2025 годах и различия между отдельными регионами. Используются методы расчёта абсолютного изменения, темпа роста и территориального сравнения. Согласно данным SIAT Национального комитета по статистике, уровень занятости вырос с 66,9% в 2010 году до 70,5% в 2025 году. В 2018 и 2020 годах наблюдалось снижение, после чего показатель восстановился. Значение за 2025 год обозначено источником как предварительное.*

Ключевые слова: *занятость населения, уровень занятости, рынок труда, региональные различия, статистический анализ.*

Abstract. *This article analyzes Uzbekistan's employment-rate dynamics from 2010 to 2025 and selected regional differences using official statistics. The analysis uses absolute çange, growth rates, and regional comparison. According to the National Statistics Committee's SIAT database, the employment rate increased from 66.9% in 2010 to 70.5% in 2025. Declines occurred in 2018 and 2020, followed by recovery. The official source marks the 2025 value as preliminary.*

Keywords: *employment, employment rate, labour market, regional disparities, statistical analysis.*

Kiriş

Aholi bandligi mamlakatning iqtisodiy ösişi, aholi daromadlari, kambağallikni qisqartiriş va inson kapitalidan samarali foydalanişni ifodalovçi muhim ijtimoiy-iqtisodiy körsatkiçdir.

Bandlikning barqaror ösişi işlab çiqariş salohiyatini kengaytirişi, uy xöjaliklari daromadlarini mustahkamlaşi va ijtimoiy himoya tizimiga tuşadigan bosimni kamaytirişi mumkin.

Şu sababli bandlik dinamikasini statistik kuzatiş davlat siyosati va hududiy rivojlaniş dasturlari uçun muhimdir. Özbekistonda mehnat bozori aholining demografik ösişi, yoşlarning mehnat bozoriga kirib kelişi, xizmatlar sektorining kengayişi, kasbiy könikmalarga talab va hududlarning iqtisodiy ixtisoslaşuvi bilan boğliq. Bandlikni baholaşda faqat bandlar soni emas, balki bandlik darajasi, iş örinlarining sifati, rasmiy bandlik hamda ayollar va yoşlar uçun mavjud imkoniyatlar ham hisobga olinişi lozim.

Tadqiqotning maqsadi — Özbekistonda bandlik darajasining uzoq muddatli özgarişini rasmiy ma'lumotlar asosida tavsiflaş, tanlangan yillar böyiça özgarişlarni hisoblaş va ayrim hududlar örtasidagi farqlarni körsatiş.

Adabiyotlar şarhi

Mehnat iqtisodiyoti doirasida bandlik mehnatga bölgan talab va taklif, iş haqi, mehnat unumdorligi, inson kapitali va institutsional muhit bilan boğliq holda örganiladi. Keynes yondaşuvida umumiy talab va iqtisodiy faollik bandlikka ta'sir etuvçi omillar sifatida qaraladi.

Zamonaviy tadqiqotlarda esa ta'lim, kasbiy tayyorgarlik, texnologik özgarişlar va mehnat mobilligining ahamiyati ta'kidlanadi.

Xalqaro taqqoslaşlarda statistik ta'rif va hisoblaş metodologiyasining bir xilligi muhim.

Mehnatga layoqatli yoş çegarasi, kuzatuv usullari va norasmiy bandlikni hisobga oliş tartibi farq qilişi mumkin. Şu bois mazkur maqolada Özbekiston SIAT tizimida e'lon qilingan körsatkiç rasmiy metodologiya doirasida tahlil qilinadi.

Ma'lumotlar va metodologiya

Tadqiqotning asosiy manbasi — Özbekiston Respublikasi Milliy statistika qömitasining Statistika integrallaşgan axborot tizimidagi "Bandlik darajasi" jadvalidir. Unda 2010–2025-yillar böyiça respublika va hududlar kesimidagi yillik qiymatlar berilgan. Manba izohiga köra, 2025-yil ma'lumoti dastlabki hisoblanadi. Rasmiy metodologiyaga köra, bandlik darajasi iqtisodiyotda sonining mehnatga layoqatli yoşdagi doimiy aholi soniga nisbatini foizda ifodalaydi:

$$B = (E / W) \times 100$$

Bu yerda B — bandlik darajasi, E — iqtisodiyotda bandlar soni, W — mehnatga layoqatli yoşdagi doimiy aholi soni. Dinamika quyidagi formulalar bilan baholanadi:

$$\text{Mutlaq özgariş: } \Delta B = B_t - B_{t-1}; \quad \text{Ösiş sur'ati: } T = (B_t / B_{t-1}) \times 100\%$$

Bandlik darajasi foizda ifodalangani sababli, 66,9 foizdan 70,5 foizga özgariş 3,6 foiz punktiga teng. Foiz punktidagi özgarişni nisbiy foiz ösişi bilan aralaştirmaslik kerak.

1-jadval

Özbekiston Respublikasida bandlik darajasining tanlangan yillardagi dinamikasi

Yil	Bandlik darajasi, %	2010-yilga nisbatan farq, foiz punkt
2010	66,9	+0,0
2015	68,2	+1,3
2016	68,7	+1,8
2017	69,2	+2,3
2018	67,4	+0,5

2019	68,1	+1,2
2020	66,0	-0,9
2021	67,0	+0,1
2022	67,2	+0,3
2023	67,9	+1,0
2024	68,3	+1,4
2025	70,5	+3,6

Manba: Milliy statistika qömitasi SIAT.

Jadvaldan körinadiki, 2010–2025-yillarda bandlik darajasi 66,9 foizdan 70,5 foizgaça kötarilgan. Umumiy özgariş 3,6 foiz punktini taşkil etadi. 2010–2017-yillarda körsatkiç asosan izçil oşib, 2017-yilda 69,2 foizga yetgan. 2018-yilda 67,4 foizgaça pasaygan, 2019-yilda esa 68,1 foizga kötarilgan.

2020-yilda bandlik darajasi 66,0 foizni taşkil etib, keltirilgan qatorning eng past qiymatiga tuşgan. Keyingi yillarda bosqiçma-bosqiç tiklaniş kuzatilgan: 2021-yilda 67,0 foiz, 2022-yilda 67,2 foiz, 2023-yilda 67,9 foiz va 2024-yilda 68,3 foiz. 2025-yil uçun dastlabki qiymat 70,5 foiz bölib, 2024-yilga nisbatan 2,2 foiz punktiga yuqori.

Bu dinamikani bitta sabab bilan izohlaş töğri bölmaydi. Iqtisodiy faollik, tarmoqlar tarkibi, mehnat resurslari, iş örinlarining rasmiylaştirilişi va demografik jarayonlar körsatkiçga birgalikda ta’sir qilişi mumkin. Sababiy xulosa çiqariş uçun qöşimça körsatkiçlar va ekonometrik tahlil zarur.

Hududiy tafovutlar

SIAT ma’lumotlarida hududlar böyiça bandlik darajasida farqlar kuzatiladi. 2025-yil uçun dastlabki qiymatlarda Andijon viloyatida bandlik darajasi 73,0 foiz, Buxoro viloyatida 70,8 foiz, Jizzax viloyatida 69,0 foiz, Qoraqalpoğiston Respublikasida 67,3 foiz bölgan. Uşbu tanlangan hududlar orasida eng yuqori va eng past körsatkiçlar farqi 5,7 foiz punktini taşkil etadi.

2-jadval

2025-yil uçun tanlangan hududlarda bandlik darajasi (dastlabki ma’lumot)

Hudud	2025-yil bandlik darajasi, %
Özbekiston Respublikasi	70,5
Andijon viloyati	73,0
Buxoro viloyati	70,8
Jizzax viloyati	69,0
Qoraqalpoğiston Respublikasi	67,3

Manba: SIAT.

Hududiy tafovutlar iqtisodiyot tarmoqlarining tarkibi, iş örinlarining joylaşuvi, şaharlaşuv, kasbiy ta’lim, transport infratuzilmasi va mehnat migratsiyasi bilan boğliq bölişi mumkin.

Biroq mazkur maqolada uşbu omillarning sababiy ta’siri alohida model bilan baholanmagan; ular ehtimoliy izohlar sifatida keltiriladi. Hududni töliq baholaş uçun bandlik bilan birga iş haqi, rasmiy va norasmiy bandlik, yoşlar va ayollar bandligi ham tahlil qilinişi lozim.

Muhokama

Bandlik darajasining oşişi mehnat bozoridagi barça muammolar hal bölganini anglatmaydi.

Mazkur körsatkiç iş örinlarining sifati, iş haqi, mehnat şartnomasining rasmiyligi yoki kasbiy moslikni bevosita ölçamaydi. Şuning uçun uni işsizlik darajasi, iqtisodiy faollik, real iş haqi, mehnat unumdorligi va iş şaroitlari bilan birgalikda körib çiqiş maqsadga muvofiq.

2020-yildagi pasayiş va undan keyingi tiklaniş alohida izlanişni talab qiladi. Tavsifiy vaqt qatori sabab-oqibat aloqasini isbotlamaydi. Kelgusi tadqiqotlarda bandlikni hududiy yalpi mahsulot, kiçik biznes, kasbiy ta'lim, iş haqi va demografik körsatkiçlar bilan boğlab, taqqoslanuvçan ma'lumotlar asosida korrelyatsion-regression tahlil ötkaziş mumkin.

Xulosa va takliflar

-2010–2025-yillarda bandlik darajasi 66,9 foizdan 70,5 foizga kötarilib, umumiy özgariş 3,6 foiz punktini taşkil etdi;

-2018 va 2020-yillarda pasayiş kuzatildi; 2021–2025-yillarda tiklaniş tendensiyasi namoyon böldi;

-2025-yil körsatkiçi rasmiy manbada dastlabki ma'lumot sifatida qayd etilgan, şu sababli naşrdan oldin eng sönggi rasmiy jadval bilan qayta tekşirilişi kerak;

-tanlangan hududlar orasida 2025-yil bandlik darajasi Andijonda 73,0 foiz, Qoraqalpoğistonda 67,3 foiz bölib, farq 5,7 foiz punktini taşkil etdi.

Amaliy takliflar:

-Hududlarda iş beruvçilar talabi asosida kasbiy qayta tayyorlaş va raqamli könikmalar kurslarini kengaytiriş;

-Yoşlar va ayollar uçun amaliyot, kasbiy yönaltiriş va moslaşuvçan iş şakllarini rivojlantiriş;

-Kiçik biznesda rasmiy iş örinlari yaratişga yordam beruvçi moliyaviy va maslahat xizmatlarini kuçaytiriş;

-Bandlik statistikasini yoş, jins, hudud, tarmoq va rasmiy/norasmiy bandlik kesimida muntazam tahlil qiliş;

-Dasturlar samaradorligini faqat iş örinlari soni bilan emas, işning barqarorligi, iş haqi va mehnat şaroitlari bilan ham baholaş.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Özbekiston Respublikasi Milliy statistika qömitasi. "Bandlik darajasi" — SIAT. https://siat.stat.uz/data/1311/?lang=uz (murojaat sanasi: 26.10.2026).
2. International Labour Organization (ILO). ILOSTAT: Employment indicators and labour statistics. https://ilostat.ilo.org/.
3. OECD. Employment and Labour Markets: statistical resources. https://www.oecd.org/employment/.
4. Gujarati, D. N., Porter, D. C. Basic Econometrics. 5th ed. McGraw-Hill, 2009.
5. Wooldridge, J. M. Introductory Econometrics: A Modern Approaç. 7th ed. Cengage, 2020.